O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ommaviy axborot vositalari yordamida jamoatchilik fikri ustidan doimiy ravishda nazorat o‘rnatib borish mumkin. Bu jarayonlar avvaldan mavjud bo‘lib kelgan. Biroq bugungi globallashuv davrida OAVning manipulyator sifatidagi imkoniyatlari yanada kengaydi. Manipulyativ mexanizmlar axborot urushlarining ajralmas qismiga aylanib ulgurgani har bir rivojlangan mamlakatda bu mavzuga oid ilmiy tadqiqot ishlarining olib borilishini taqozo qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Yo‘ldoshyev, S., & Sultonaliyeva, G. (2023). SUITSIDAL HOLAT VA UNING KELIB CHIQISH SABABLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1).

2. Usarovna, M. R., & Ibrahimovna, S. Z. (2019). Yuldoshev Sardor Asliddin oâ€™ gli, Akhmedova Shokhida Mukhtarovna. THE EDUCATION OF TALENTED STUDENTS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)-ISSN, 2455-3662.

3. Yuldashev, S., & Arakulov, G. (2023). ETHNOPSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF AGGRESSIVE BEHAVIOR IN FAMILY DISPUTES. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, (Special Issue), 81-88.

4. Yo‘ldoshyev, S., & Bosimova, M. (2023). ZAMONAVIY PSIXOLOGIYANING PEDAGOGIKA BILAN UZVIY BOG ‘LIQLIGI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).

5. Yo‘ldoshyev, S., & Sultonaliyeva, G. (2023). O ‘QUVCHI XULQ-ATVORNING PSIXOLOGIK KORREKSIYASI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).

6. Asliddin o‘g, Y. L. S. (2022). PSIXOLOGIK ZO ‘RAVONLIK VA KIBERBULLING. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 62-66.

7. Yuldashev, S. (2021). THE PEDAGOGICAL ESSENCE OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER IN MILITARY EDUCATION. International Journal of World Languages, 1(2).

PSIXODRAMA SOHASI VA UNING RIVOJLANISHI, O‘QITISH USULLARI

Mahkamova Komila
O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada psixodramani psixologik muammolarni o‘rganish va hal qilish uchun dramatik elementlardan foydalanadigan psixoterapiya usuli sifatida tasvirlaydi. 20-asrning boshlarida Jeykob Levin tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, u o‘zining samaradorligi va innovatsion yondashuvi bilan mashhur bo‘ldi. Psixodrama ishtirokchilarga turli rollarni o‘ynash va dramatik sahnalarni yaratish orqali o‘z his-tuyg‘ularini ifoda etish va o‘z munosabatlari va ichki ziddiyatlarini o‘rganish imkonini beradi.

Maqolada shuningdek, psixodrama sohasida ishlagan mashhur olimlar, masalan, uning yaratuvchisi bo‘lgan Jeykob Levin Moreno, shuningdek, uning rivojlanishi va ommalashishiga hissa qo‘shgan Konrad Martinussen va Maksi-Mariya Gottschalk haqida so‘z boradi.

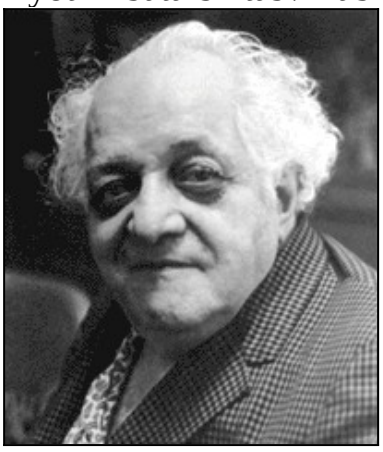
Kalit so‘zlar. Psixoterapiya, Psixodrama, psixologik muammolar, psixoterapevt Jeykob Lyuin, "harakat", Psixodrama, Guruh psixoterapiyasi va psixodrama, Psixodrama qonuni, Klinik kuzatishlar, Empirik tadqiqot , Tarixiy tahlil, Meta-tahlillar.

Kirish. Psixodrama - psixologik muammolarni o‘rganish va hal qilish uchun dramatik elementlardan foydalanadigan psixoterapiyaning o‘ziga xos shakli. 20-asr boshlarida sotsiolog va psixoterapevt Jeykob Lyuin tomonidan ishlab chiqilgan ushbu usul o‘zining samaradorligi va mijozlar bilan ishlashga innovatsion yondashuvi tufayli psixologiya olamida mashhur bo‘ldi.Psixodrama nima? Psixodrama rolli o‘yinlar va dramatik sahnalar odamlarga his-tuyg‘ularini, munosabatlarini va ichki ziddiyatlarini ifodalash va o‘rganishga yordam berishi mumkin degan g‘oyaga asoslanadi. Psixodrama seansi davomida guruh yoki individual mijoz tajribali psixodrama-terapevt rahbarligida turli personajlar rolini o‘z zimmasiga oladi, stsenariylarni o‘ynaydi va bir-biri bilan o‘zaro munosabatda bo‘ladi.Psixodrama qanday ishlaydi? Psixodramaning asosiy elementlaridan biri bu "harakat" dir. Mijozlar o‘zlarining haqiqiy hayotiy vaziyatlari yoki ichki ziddiyatlarini aks ettirishi mumkin bo‘lgan sahnalarni yaratishda faol ishtirok etadilar. Terapevt mijozlarga o‘z his-tuyg‘ularini aniqlash va ifoda etishda yordam beradi, so‘ngra guruh kontekstida yoki individual sessiyada ularning xatti-harakatlari va o‘zaro ta'sirini tahlil qiladi.

Psixodrama sohasi uning rivojlanishi va ommalashishiga katta hissa qo‘shgan ko‘plab olimlar va amaliyotchilar mavjud. psixodrama sohasida ishlagan mashhur olimlar bilan tanishib chiqsak. *Jeykob Lyuin Moreno* (1-rasm)- avstriyalik psixiatr, sotsiolog va psixodrama yaratuvchisi. U 20-asrning boshlarida psixodramani psixoterapiya va ijtimoiy aralashuv usuli sifatida ishlab chiqdi, bu psixologik muammolarni o‘rganish va hal qilish uchun dramatik elementlardan foydalanadi. *Konrad* - psixodrama rivojlanishiga hissa qo‘shgan norvegiyalik psixolog, ayniqsa guruh psixoterapiyasi kontekstida. Shuningdek, u guruhdagi munosabatlarni o‘rganish va tushunish vositasi sifatida "oyna" tushunchasini ishlab chiqdi. *Maxi Mariya Gottschalk* - nemis psixiatri va psixoterapevti, psixodrama va avlodlar o‘rtasidagi psixoterapiya sohasida ishlagan. U mijozlar bilan ishlashda psixodramadan faol foydalangan va uning nazariy va amaliy rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan.*Daniel Charlz Lapin* - amerikalik psixiatr va psixoterapevt, psixodrama va guruh psixoterapiyasidagi faoliyati bilan tanilgan. U psixodrama va uning psixoterapiya va ta'limda qo‘llanilishi bo‘yicha ko‘plab maqolalar va kitoblar yozgan. Ushbu olimlar va amaliyotchilar psixodramani psixologik muammolar bilan ishlashning samarali usuli sifatida targ‘ib qilish va harakat va ifoda orqali insonning ichki dunyosini o‘rganishda asosiy rol o‘ynaydi. Jeykob Levi Moreno psixodrama yaratuvchisi va uning rivojlanishi va ommalashishidagi asosiy shaxslardan biridir. Uning psixodrama sohasidagi faoliyati psixoterapiya, ijtimoiy ish va boshqa

sohalarga sezilarli ta'sir ko‘rsatdi.Jeykob Levin Morenoning psixodrama sohasidagi asosiy asarlari haqida ma`lumot berib g‘tadigan bg‘lsak bular:

- *Psixodrama* - Bu uning asosiy kitobi bo‘lib, Moreno o‘zining psixodrama haqidagi g‘oyalari va tushunchalarini psixoterapiya va ijtimoiy aralashuv usuli sifatida taqdim etgan. U psixodramaning asosiy tamoyillarini, guruhlar va individual mijozlar bilan ishlash usullarini tavsiflaydi, shuningdek, psixodramada qo‘llaniladigan dramatik texnikaning turli jihatlarini o‘rganadi.
- *Guruh psixoterapiyasi va psixodrama* - Ushbu kitobda Moreno psixodrama kontekstida guruhlar bilan ishlash tamoyillarini batafsil tasvirlab beradi. Bu guruh rahbarining rolini, guruhni shakllantirish va rivojlantirish jarayonini, guruh muhitida nizo va hissiy ozodlikni bartaraf etish usullarini o‘rganadi.
- *Psixodrama qonuni* - Ushbu kitob Morenoning psixodrama haqidagi asosiy asarlari va maqolalari to‘plami bo‘lib, uning g‘oyalari, tushunchalari va psixoterapiya usullarini aks ettiradi. U psixodramaning turli jihatlarini, jumladan, uning tarixi, nazariyasi va amaliyotini batafsil tasvirlab beradi.

Jeykob Levin Morenoning ushbu asarlari psixodrama, uning tarixi, metodologiyasi va qo‘llanilishi haqida muhim ma'lumot manbalari bo‘lib, ular psixoterapiya va ijtimoiy ish sohasidagi tadqiqotchilar va amaliyotchilar uchun muhim manbaa bg‘lib qolmoqda.

Metodlar. Psixodrama sohasini o‘rganish psixoterapiyaning samaradorligini, uning nazariy asoslarini va turli kontekstlarda qo‘llanilishini o‘rganishga yordam beradigan turli usullar va yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Psixodrama sohasini o‘rganishning bir necha usullari mavjud.

❖ *Klinik kuzatishlar* - Psixodramani o‘rganishning asosiy usullaridan biri uning klinik amaliyotda qo‘llanilishini kuzatishdir. Psixoterapevtlar va tadqiqotchilar psixodrama jarayonini kuzatadilar va ma'lumotlarini yozib oladilar, davolanish natijalarini tahlil qiladilar va mijozlar bilan ishlashning samarali strategiyalarini aniqlaydilar.

❖ *Empirik tadqiqot* - Psixodramaning samaradorligi va natijalarini o‘rganish uchun eksperimentlar, so‘rovlar, intervyular va korrelyatsion tahlillar kabi empirik tadqiqot usullaridan foydalanish. Bu psixodrama mashg‘ulotlarida qatnashgandan so‘ng ishtirokchilarning psixologik parametrlaridagi o‘zgarishlarni g‘rganishni o‘z ichiga oladi.

❖ *Tarixiy tahlil* - Psixodramaning nazariy asoslarini, uslublar evolyutsiyasini, qo‘llash kontekstlarini tushunish uchun tarixiy hujjatlar, adabiyotlar va materiallarni o‘rganish.

❖ *Meta-tahlillar* - umumiy naqshlarni, tendentsiyalarni aniqlash va psixodramaning turli jihatlari samaradorligini solishtirish uchun bir nechta tadqiqotlar natijalarini ko‘rib chiqish va sintez qilish.

Ushbu usullar tadqiqotchilar va amaliyotchilarga psixodramaning tabiati va samaradorligini, shuningdek, uning turli kontekstlarda qo‘llanilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Natijalar. Psixodrama his-tuyg‘ularni ifodalash va qiyin tajribalarni o‘rganish uchun xavfsiz muhitni ta'minlaydi.Psixodramada rol o‘yinlarida ishtirok etish mijozlarga boshqalar bilan munosabatlarini yaxshiroq tushunishga va muloqotni yaxshilash yo‘llarini izlashga imkon beradi.Psixodrama ichki va tashqi ziddiyatlarni aniqlash va hal qilishga yordam beradi, bu esa psixologik o‘sishga olib keladi.Guruh psixodramasi mijozlarga guruhning boshqa a'zolari tomonidan yordam va tushunish bilan ta'minlaydi.Psixodrama psixologik muammolarni o‘rganish va davolash uchun samarali vosita bo‘lishi mumkin bo‘lsa-da, u barcha mijozlar uchun mos emas. Ba'zi odamlar o‘zlarini noqulay his qilishlari yoki rol o‘ynashga tayyor emasliklarini his qilishlari mumkin. Bundan tashqari, psixodramatistlar xavfsiz va qo‘llab-quvvatlovchi muhitni ta'minlash uchun bunday mashg‘ulotlarni o‘tkazishda o‘qitilgan va tajribaga ega bo‘lishi muhimdir.Psixodrama - psixologik muammolarni o‘rganish va davolash uchun dramatik elementlardan foydalanadigan psixoterapiyaning noyob va innovatsion usuli. Bu mijozlarga turli rollarda tajriba o‘tkazish, his-tuyg‘ularini ifodalash va muammolarni hal qilishning yangi usullarini topish imkonini beradi. Garchi psixodrama hamma uchun mos bo‘lmasa-da, u o‘zlari va munosabatlari bilan ishlashning ijodiy va hissiy jihatdan chuqur usullarini izlayotganlar uchun kuchli vosita bo‘lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Amerika Guruh Psixoterapiya va Psixodrama Jamiyati (ASGPP) (https://www.asgpp.org/)
2. Britaniya Psixodrama Assotsiatsiyasi (BPA) - (https://www.psychodrama.org.uk/)
3. Yevropa Psixodrama Instituti (PIE) - (http://www.psychodramainstituteforeurope.com/)
4. Psixodrama Avstraliya - (https://www.psychodrama.org.au/)
5. Moreno Psixodrama Jamiyati (MPS) - (http://www.psychodramacouncil.org/)
6. “Psixodrama” - Jeykob Levin Moreno.
7. "Guruh psixoterapiyasi va psixodrama" - Jeykob Levin Moreno.
8. "Psixodramaning kuchi" - Bryus Kemmel.
9. "Psixodrama texnikasi: amaliyotchilar uchun qo‘llanma" - Daniel J. Vinik.
10. "Psixodramatik guruh terapiyasi" - Mark V. Hirsch va Jon N. Evans.
11. Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama & Sociometry jurnali